

Gemeenteraadslid worden? Voor 'de mooiste hondenbaan' lopen steeds minder mensen warm

Bron: Volkskrant
20 mei 2025

Politieke partijen zoeken nu al naar kandidaten voor de raadsverkiezingen van volgend jaar. Bij de cursus Politiek Actief worden geïnteresseerden ingewijd. 'Het is de mooiste hondenbaan die er is.'

'Ik weet altijd alles beter. Mijn vrouw zei: misschien moet je de politiek in.' Paul-Reiné van der Wijk runde een camping in Appelscha en werkt tegenwoordig als verkoopadviseur bij een bedrijf in zonweringen. Maar vanavond zit hij in de raadszaal in het gemeentehuis van Noordenveld in Roden, voor de eerste bijeenkomst van de cursus Politiek Actief.

Tijdens het voorstelrondje is het nog even wennen aan de microfoons die met een knopje moeten worden aangezet. 'Zo kunnen jullie alvast oefenen voor als je carrière wil maken in deze zaal', zegt griffier en cursusleider Henk Huttinga tegen de achttien deelnemers. 'Grandioos', noemt hij de opkomst. 'Zoveel interesse in de lokale politiek zien we niet vaak.'

Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen volgend jaar worden weer ruim achtduizend gemeenteraadsliden verkozen. Maar die vinden, is niet eenvoudig.

Gemeenten kregen er de afgelopen jaren steeds meer taken bij. Het plaatselijke politieke handwerk dreigt de komende jaren echter vooral in het teken te staan van bezuinigingen. Veel raadsleden haken bovendien af - tussentijds of na een raadsperiode - omdat ze de werkdruk te hoog vinden en de dossiers te complex. Ondertussen bereiken polarisatie en bedreigingen ook de gemeentepolitiek, bijvoorbeeld rond de komst van een azc.

Een weinig wenkend perspectief. Wie is er nog zo gek zijn halve werkweek - het raadslidmaatschap is een bijbaan - aan zo'n ogenschijnlijk ondankbare taak te besteden?

Animo vergroten

Om het animo te vergroten, wordt op veel plekken in het land de cursus Politiek Actief georganiseerd. Noordenveld is een gemeente in de kop van Drenthe met 31 duizend inwoners. Thee is er in de smaken Bartje en Ot en Sien. Politieke hoofdpijndossiers of splijtende kwesties zijn er nauwelijks, zoals in de meeste van de ruim driehonderd Nederlandse gemeenten die zelden in het nieuws zijn.

De cursus heeft niet alleen de aandacht getrokken van gepensioneerden, blijkt tijdens het voorstelrondje. De deelnemers zijn jong en oud, verwachten hun eerste baby, hebben kleinkinderen of katten, werken in het onderwijs, zijn ondernemer of runnen een lokale nieuwswebsite.

Ze hebben best wat te mopperen. Over gebrekkig muziekonderwijs of verplichte duurzaamheidsmaatregelen. Maar afgekeerd van de politiek hebben ze zich zeker niet. Ze zijn 'betrokken bij het wereldgebeuren' of 'willen iets betekenen voor de samenleving' - 'juist in deze lastige tijden'.

'Als je ergens kritiek op hebt', vindt Marcel de Bruin, 'dan moet je je er wel in verdiepen.' Een enkeling, zoals Anita Reitsema-Bosma, spreekt al uit 'bepaalde ambities' te hebben.

Elwin de Jonge uit Norg is in het dagelijks leven werkzaam op een mbo. De afstand tussen de politiek en de samenleving is te groot, vindt hij. Al komt de verwijdering van twee kanten; zijn leerlingen informeren zich er nauwelijks over. In het kader van digitale vaardigheden liet hij leerlingen een stemwijzer invullen. 'Iedereen riep: dat wordt PVV! Maar vaak kwam er iets heel anders uit.'

Vanavond wacht eerst 'een stukje staatsrecht', trapt raadsadviseur Henriëtte Johannes af. In Noordenveld is eerder één cursist daadwerkelijk raadslid geworden. Maar dat is niet het hoogste doel, zegt ze. 'We willen vooral laten zien wat een gemeente is en doet, want dat weten de meeste mensen vaak helemaal niet.'

Het is een beginnerscursus, benadrukt ze. 'We hebben ons weleens gewaagd aan een uitleg over een initiatiefvoorstel. Dat bleek wat te hoog gegrepen.'

Er zijn verschillende manieren om invloed uit te oefenen, doceert griffier Huttinga. Je kunt de gemeente een e-mail sturen, een petitie aanbieden of lid worden van een politieke partij. 'Al gebeurt dat tegenwoordig niet meer zo vaak.'

Niet eenvoudig

Dat gemeentepolitiek niet eenvoudig is, blijkt als na de pauze de concerncontroller een inleiding gemeentefinanciën geeft. Termen als 'meicirculaire', 'trimesterrapportage' en 'perspectiefschets' kunnen rekenen op glazige blikken.

Van de 111 miljoen euro die Noordenveld jaarlijks te besteden heeft ('en daar moeten ze mij ook van betalen', zegt de financiële man), is zo'n 90 procent 'in beton gegoten'.

Na afloop kunnen de cursisten speeddaten met de in Noordenveld actieve politieke partijen. Over het algemeen gaat het er in Roden gemoedelijk aan toe, zegt Gemeentebelangen-fractievoorzitter Richard Veurman. 'Natuurlijk hebben we weleens een pittige discussie, maar spectaculair is het zelden. En dat is eigenlijk wel positief.'

Te snel zijn mensen geneigd te denken dat de gemeentepolitiek een lokale Tweede Kamer is, denkt hij. 'Ik ben gestopt het Haagse gerollebol te volgen. Hier willen we het gewoon netjes met elkaar regelen voor de inwoners. En na afloop kunnen we prima met de coalitie en de oppositie een borrel drinken.'

Deze maand is zijn partij, zoals de meeste, begonnen met de voorbereidingen van de gemeenteraadsverkiezingen volgend jaar. Er zijn commissies ingesteld voor het programma en de lijst met kandidaten. Die moeten uit alle dorpen komen, wat doorgaans lukt. Scouten doet Gemeentebelangen in het rijke verenigingsleven.

Veurman is in het dagelijks leven directeur van een speciaal onderwijsschool. Het raadswerk kost hem gemiddeld zeker twintig uur per week. 'Het geeft me energie, maar het is best hard werken.' Zeker met de extra taken en de toegenomen complexiteit van dossiers. 'Gemeentepolitiek gaat allang niet meer alleen over het opknappen van het dorpshuis.'

Dan heeft Gemeentebelangen als grootste partij met tien zetels nog geluk. 'Voor eenmansfracties kun je alleen maar respect hebben', knikt Veurman in de richting van zijn buurman van D66. Bovendien, zegt Veurman: als raadslid ben je altijd en overal aanspreekbaar. 'Als de containers een keer niet geleege zijn, krijgen we dat te horen.'

Taken van de raad

De tweede cursusavond staat in het teken van de taken van de raad: kaderstellend, controlerend en volksvertegenwoordigend. Dat laatste schiet er helaas te vaak bij in, weet griffier Huttinga uit ervaring; hij is zelf ChristenUnie-raadslid in Emmen. 'Je hebt van doen met zoveel en zulke complexe onderwerpen, dat we eigenlijk te veel binnen zitten.'

Realiseer je bovendien, houdt raadslid Tiemen Ensink (GroenLinks-PvdA) de cursisten voor: 'Voor het geld hoef je het niet te doen.' Gemiddeld twintig uur werken voor 950 euro netto, rekent hij voor. Ook voor de 'populariteitsprijs' moet je de gemeenteraad niet ingaan.' De ene dag zeggen ze bij de bakker: 'Ensink, waar blijven die huizen?' De volgende beklaat iemand zich bij je over woningbouwplannen die het uitzicht ontnemen.

De voldoening zit hem in de kleine dingen: 'Dat bloemenperkje om de hoek, dat hebben wij mede mogelijk gemaakt.' En, zegt de ervaringsdeskundige: 'Er is geen bedrijf met zo'n breed takenpakket, van het vuilnis ophalen tot jeugdzorg.'

Cursist Herman Cock vraagt zich vooral af: 'Twintig uur per week, met een baan ernaast, hoe krijg je dat voor elkaar?' Kies speerpunten, adviseert Ensink. Het is bovendien niet altijd spitsuur in de lokale politiek, stelt het raadslid gerust. 'En we hebben meivakantie, toch griffier?'

Impact plaatselijke politicus

'Gemeenteraadslid zijn is de mooiste hondenbaan die er is', zegt Abdullah Uysal. De fractievoorzitter van GroenLinks in Dordrecht is vicevoorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden. Zelf koestert hij de impact die hij als plaatselijke politicus kan hebben.

'Het zijn dankbare momenten als je ziet dat een beslissing van de raad het leven van mensen in positieve zin raakt. Of het nu gaat om een nieuw speeltuintje voor de buurt of het verruimen van de minimaregelingen', zegt Uysal. 'Het geeft veel voldoening om de stem van de inwoners te laten horen.'

Tegelijkertijd herkent het bestuurslid de worsteling van raadsleden, en hoort hij van politieke partijen dat het lastiger is om kandidaten te vinden. 'Het is ook steeds minder aantrekkelijk om raadslid te worden', zegt Uysal. De werkdruk is niet voor iedereen te combineren met een baan, gezin en sociaal leven. 'En bedenk ook wat raadsleden en andere politici over zich heen krijgen. Op sociale media, maar ook in het echte leven.'

Hij verwijst naar raadsleden die bedreigd worden of, zoals in Montferland, zelfs bekogeld werden met vuurwerk vanwege plannen voor een azc. 'Dan denk je wel twee keer na: wil ik dit werk nog wel doen?'

Agressie van burgers

Onderzoeken staven dit beeld: 40 procent van de raadsleden heeft te maken met agressie van burgers, blijkt uit de Monitor Integriteit en Veiligheid 2024. En volgens de Basismonitor Politieke Ambtsdragers 2024 is het merendeel maar matig tevreden over de werkdruk en de balans tussen werk en privé.

Ooit werd de gemeenteraad smalend een 'instituut voor restverwerking' genoemd. De afgelopen jaren kregen gemeenten er juist steeds meer taken bij, vooral op het gebied van (jeugd)zorg. Maar daarop werd tegelijkertijd flink bezuinigd. Al die nieuwe verantwoordelijkheden bleken bovendien razend ingewikkeld, zegt Uysal. Daarom werken de wethouders veel samen in zogeheten Gemeenschappelijke Regelingen. 'Maar daar heb je als raadslid amper greep op.'

Hij geeft een voorbeeld uit eigen ervaring. Tijdens een van zijn eerste commissievergaderingen werd een begroting behandeld van zo'n regionaal samenwerkingsverband, op het terrein van zorg. 'Een document van honderden pagina's, waar wij iets van zouden moeten vinden. Geen beginnen aan. Een begroting van miljoenen werd in vijf minuten afgehamerd.'

In bijna alle cruciale dossiers van dit moment spelen gemeenten een belangrijke rol, zoals woningbouw, energietransitie en asielopvang. Op papier is de gemeenteraad als 'eerste overheid' het hoogste orgaan. 'Maar de praktijk is vaak anders', ervaart Uysal, omdat ze dan gepasseerd worden door de regio of het Rijk. 'Dat draagt niet bij aan zingeving of het gevoel volksvertegenwoordiger te zijn.'

Daar komt het gevreesde 'ravijnjaar' nog bovenop, een fikse korting vanaf 2026 op het Gemeentefonds. Al besloot het kabinet recentelijk het financiële leed enigszins te verzachten. 'Je kunt als raadslid bijna geen voorstel doen of je krijgt te horen dat er toch geen geld is', zegt Uysal. Als raadslid word je in de supermarkt aangesproken op bezuinigingen op de bibliotheek, of hogere belastingen. 'Ook al kun je er als raadslid niks aan doen: jij mag het uitleggen.'

Certificaat

Om het goede verloop van de cursus in Noordenveld te bezegelen, krijgen de kandidaten een certificaat uit handen van burgemeester Klaas Smid. 'Volgend jaar zijn er verkiezingen', moedigt hij de geslaagden nog eens aan. 'We weten hoe lastig het is om kandidaten te rekruteren.'

Na afloop van de op de huldiging volgende raadsvergadering, over het gemeentelijk grondbeleid en de zondagsrust, hengelt CDA-raadslid Astrid Westra naar de diensten van cursist Rene Douwes als kandidaat-raadslid. 'Ik kan nog wel wat hulp gebruiken', zegt de politieke eenpitter.

Vooraf traditionele partijen hebben moeite kandidaten te vinden, zegt Westra. 'Ik weet niet eens zeker of ik volgend jaar wel een lijst heb. Henri Bontenbal doet het hartstikke leuk in Den Haag, maar daar heb ik hier in Roden niet veel aan. Onze leden zijn gemiddeld 65 jaar.'

De oogst van de cursus is niettemin groot te noemen. Monique Ensing sluit zich aan bij Gemeentebelangen ('het mag van mij wel wat minder hoogdravend'). Christéan de Weerd was al steunfractielid (een assistent buiten de raad) bij Lijst Groen Noordenveld, en wil zich na de verkiezingen wagen aan het echte werk. 'Ik denk dat het nodig is het belang van gemeentepolitiek onder de aandacht te brengen', zegt hij. Anne Draaijer wilde zich wel aansluiten bij Volt, maar die partij is in Noordenveld niet actief.

Bij Paul-Reiné van der Wijk - de man die volgens zijn vrouw alles beter weet - is dankzij de cursus vooral het ontzag voor gemeenteraadsleden toegenomen. 'Het is ingewikkelder dan ik dacht.'

Ondanks een charmeoffensief bedankt hij vooralsnog voor een plek op een van de kandidatenlijsten. Hij vraagt zich vooral af waar hij de tijd vandaan moet halen. 'En ik denk niet dat mijn vrouw het leuk zou vinden als ik zoveel avonden van huis zou zijn.'